

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU15

En tydligare process för tillståndsprövning av elnät

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i miljöbalken och ellagen samt avslår motionen. Lagändringarna syftar till att skapa en tydligare process för tillståndsprövning av elnät och föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Betänkandet innehåller en reservation (C, MP) och två särskilda yttranden (S, V).

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:88 En tydligare process för tillståndsprövning av elnät.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

Utskottets överväganden.....5

 En tydligare process för tillståndsprövning av elnät.....5

 Utskottets ställningstagande.....6

Reservation8

 Teknikval, punkt 2 (C, MP).....8

Särskilda yttranden9

 1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S)9

 2. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V).....9

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag10

 Propositionen10

 Följdmotionen10

Bilaga 2

Regeringens lagförslag11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

En tydligare process för tillståndsprövning av elnät

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i miljöbalken
- b) lag om ändring i ellagen (1997:857).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:88 punkterna 1 och 2.

2. Teknikval

Riksdagen avslår motion

2023/24:2852 av Rickard Nordin (C).

Reservation (C, MP)

Stockholm den 16 maj 2024

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Eric Palmqvist (SD), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Aida Birinxhiku (S), Lili André (KD), Linus Lakso (MP) och Anette Rangdag (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas proposition 2023/24:88 En tydligare process för tillståndsprövning av elnät. En motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottet beslutade den 11 april 2024 att ge miljö- och jordbruksutskottet möjlighet att yttra sig över propositionen och följdmotionen (prot. 2023/24:24). Miljö- och jordbruksutskottet beslutade den 16 april 2024 att inte avge något yttrande (prot. 2023/24:36).

I bilaga 1 finns en förteckning över de förslag som behandlas i detta betänkande och i bilaga 2 finns regeringens lagförslag.

Utskottets överväganden

En tydligare process för tillståndsprövning av elnät

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i miljöbalken och ellagen. Lagändringarna syftar till att skapa en tydligare process för tillståndsprövning av elnät och föreslås träda i kraft den 1 juli 2024. Riksdagen avslår vidare ett motionsyrkande som rör teknikval i tillståndprocesserna.

Jämför reservationen (C, MP) och särskilt yttrande 1 (S) och 2 (V).

Propositionen

Inledning

I propositionen lämnar regeringen lagförslag som syftar till att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnät. Förslagen rör starkströmsledningar som kräver nätkoncession för linje, efter-som tillståndprocessen för sådana ledningar är längre än för övriga nät.

När en lednings allmänna lämplighet provas inom ramen för en nätkoncession för linje ska endast vissa angivna aspekter beaktas. För att göra tillståndsprövningen tydligare och därigenom förkorta ledtiderna i tillståndprocessen ska regeringen få meddela föreskrifter om valet av teknik mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

Därutöver föreslås att byggande och underhåll av starkströmsledningar med nätkoncession för linje undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av generella biotop- eller strandskydd.

Regeringen beslutade den 25 januari 2024 att begära ett yttrande av Lagrådet över två lagförslag som överensstämmer med lagförslagen i propositionen. Lagrådet hade inga synpunkter på förslagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Teknikval

I propositionen uppges att frågan om valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel uppkommer i merparten av nätkoncessionsärendena. Regeringen anför att skälen till förslaget i denna del är att det inte finns några tydliga kriterier för hur valet ska göras, vilket ofta leder till längre processer både vid framtagandet av en ansökan och vid prövningen av den. Elektrifieringen kräver både en snabbare utbyggnad av elnätet och ett driftsäkert elnät med god kvalitet på överföringen av el. För att uppnå detta är det avgörande att kriterier anges för valet mellan att anlägga en luftledning eller

en mark- eller sjökabel. Eftersom tekniken kan vara föremål för snabba förändringar, bedömer regeringen att det är lämpligast att kriterier för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel regleras på lägre nivå än i lag. Regeringen föreslår därför att den bör bemyndigas att i förordning meddela föreskrifter om under vilka förutsättningar en ledning bör anläggas som luftledning eller mark- eller sjökabel. Sådana föreskrifter kan avse såväl likströms- som växelströmsledningar och olika spänningsnivåer som är aktuella för nätkoncession för linje.

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2852 av Rickard Nordin (C) anförs att det finns ett behov av ökad tydlighet när det gäller vad som ska styra valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel. I propositionen föreslår regeringen att den ska få meddela föreskrifter på området. Motionären framhåller att det dock inte finns någon tydlig inriktning för vilka kriterier som ska gälla för hur detta val ska göras. Motionären efterfrågar därför att riksdagen i ett tillkännagivande tydliggör för regeringen att inriktningen för vilket teknikval som ska göras i hög grad bör ta hänsyn till möjligheterna med marksnål teknik.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet redovisar sitt ställningstagande under följande rubriker:

- Regeringens lagförslag
- Teknikval.

Regeringens lagförslag

Utskottet anser att det behövs en tydligare process för tillståndsprövning av elnät och att riksdagen därför bör anta regeringens lagförslag. Propositionen tillstyrks därmed.

Teknikval

Ett enigt utskott har i det föregående ställt sig bakom regeringens proposition som syftar till att skapa en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnätet. I en motion som väckts med anledning av propositionen framhålls att riksdagen i ett tillkännagivande bör tydliggöra för regeringen hur valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel bör göras. Motionären menar att valet i hög grad bör ta hänsyn till möjligheterna med marksnål teknik. Utskottet kan konstatera att frågor som rör valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel uppkommer i merparten av nätkoncessionsärendena. I propositionen anförs vidare

att teknik kan vara föremål för snabba förändringar. Det gör att det är lämpligast att kriterier för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel regleras på lägre nivå än i lag. Utskottet gör i denna fråga ingen annan bedömning än regeringen och ser inget behov av att riksdagen agerar genom ett tillkännagivande så som motionären begär.

Motionen avstyrks därmed.

Reservation

Teknikval, punkt 2 (C, MP)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C) och Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2852 av Rickard Nordin (C).

Ställningstagande

För att driva på den gröna omställningen behövs ett förbättrat och tydligare regelverk så att elnätet ska kunna byggas ut snabbare. Vi har därför i det föregående ställt oss bakom regeringens proposition med förslag till nya regler på området. Eftersom ledtiderna är långa är det samtidigt viktigt att inte bygga ut mer än nödvändigt och inte ta mer mark i anspråk än vad som är motiverat. En del i de nya regler som föreslås är att regeringen ska få meddela föreskrifter om valet av teknik mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel. Problemet med regeringens förslag är otydligheten om vilken inriktning och vilka kriterier som ska gälla för detta val. Vi menar därför att det finns anledning för riksdagen att efterfråga vissa förtydliganden och ramar. Så som reglerna är utformade i propositionen får regeringen göra valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel utan en tydlig vägledning. Enligt vår uppfattning bör det vara en självklarhet att valet tar utgångspunkt i möjligheterna att t.ex. nyttja redan befintliga ledningsgator genom att bygga på höjden, att bredda de ledningsgator som finns i stället för att dra nya eller att samförlägga byggnation med annan infrastruktur som t.ex. vägnät. Vi menar därför att valet av teknik mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel bör ta hänsyn till s.k. marksnål teknik och att kriterier för detta bör tas fram.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S)

Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Isak From (S) och Aida Birinxhiku (S) anför:

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets förslag om att riksdagen ska anta de lagförslag som finns i propositionen En tydligare process för tillståndsprövning av elnät. Även om vi ser positivt på de nya regler som nu införs är vi kritiska till att regeringen dröjt alldeles för länge med att lägga fram denna proposition för riksdagen. För att klara den gröna omställningen behöver Sverige en snabbare och tydligare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnätet. Åtgärder för att åstadkomma detta är något som vi i många olika sammanhang under lång tid efterfrågat.

2. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V)

Birger Lahti (V) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets förslag om att riksdagen ska anta de lagförslag som finns i propositionen En tydligare process för tillståndsprövning av elnät. I detta särskilda yttrande vill jag dock förtydliga min grundläggande syn att elnätet bör ses som en samhällsviktig infrastruktur och värnas därefter. Staten – det samhälleliga – måste enligt min uppfattning vara mer delaktig i utbyggnaden av elnätet. I propositionen lämnas lagförslag som syftar till att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnätet. Förslagen rör starkströmsledningar som kräver nätkoncession för linje, eftersom tillståndprocessen för sådana ledningar är längre än för övriga nät. Jag håller med regeringen om att processerna för att förnya, förstärka och bygga ut elnät behöver bli mer effektiva. Den bristande elnätskapaciteten gör att det råder effektbrist på flera håll i landet och överföringskapaciteten behöver därför snabbt byggas ut. Samtidigt vill jag understryka vikten av att tillståndprocesserna sker på ett rättssäkert sätt och att hänsyn till naturvärden och biologisk mångfald beaktas i varje enskilt fall.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:88 En tydligare process för tillståndsprövning av elnät:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).

Följdmotionen

2023/24:2852 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen vid utfärdande och tillämpande av föreskrifter för teknikval i hög grad ska ta hänsyn till möjligheterna med marksnål teknik och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 11 a och 16 §§ miljöbalken ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***7 kap.**11 a §¹

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte

1. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

2. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nät-koncession för linje enligt ellagen (1997:857).

16 §²

Förbuden i 15 § gäller inte

1. byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet,

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, *eller*

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken,

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen

¹ Senaste lydelse 2012:441.

² Senaste lydelse 2012:441.

(1995:1649) om byggande av järnväg.

(1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

4. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs att det i ellagen (1997:857) ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 12 a och 17 a §§, och närmast före 2 kap. 17 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

12 a §

Vid prövning av en nätkoncession för linje ska en anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om

1. ledningen behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker och tillräcklig elförsörjning,

c) ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen har en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

En anläggning som uppfyller villkoren i första stycket ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Valet av teknik för ledningar som kräver nätkoncession för linje

17 a §

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla vid prövning av en nätkoncession för linje för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande när mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet prövas.